

ДЕРЕВООБРОБНА ПРОМИСЛІВІСТЬ — галузь промисловості, яка об'єднує виробництва з механічного та хіміко-механічного оброблення і перероблення деревини. Д. п. України нараховує бл. 7 тис. підприємств, з них 600 — великих і середніх. Станом на 2007 всі підприємства галузі приватизовані. У її складі — лісопил., буд. деталей і плит на дерев. основі, фанерне, дерев'яної тари, мебл. та ін. виробництва. Підпр-ва Д. п. виготовляють різноманітну продукцію, серед якої осн. є пиломатеріали, деревні плити, заготовки та готові деталі для машино-, авто-, вагоно-, суднобудування, буд. матеріали та конструкції, столярні вироби, дерев'яна тара, меблі, спорт. інвентар, численні товари нар. споживання тощо. За сучас. умов практично жодна галузь не може обійтися без застосування виробів з деревини. Незважаючи на прогрес. тенденції щодо заміни їх в окремих сферах застосування ін. матеріалами, потреба в продукції із деревини не лише не зменшується, а, навпаки, зростає. НТП, створюючи умови та можливості для економічно доціль. заміни деревини в деяких традиц. галузях її застосування, водночас відкриває нові напрями ефект. використання деревини та виробів з неї і розширює сферу їх споживання.

Оброблення деревини, зокрема теслярство, відоме в Україні з давніх часів. З дерева виготовляли найпростіші знаряддя праці, тесали дошки, будували житла, виробляли різноманітні предмети меблів, хатне начиння, госп. реманент. На основі використання деревини розвивалась низка ремесел, які особливо були поширені на Поділлі, Поліссі, в Галичині. У 17 ст. для розпилювання колод почали застосовувати поперечні, а згодом і повздовжні пилки. Лісопилі (тартаки) існували на Волині, Чернігівщині, Катеринославщині, Херсонщині. На Волині та в Галичині для розпилювання колод уже в 16 ст. застосовували мех. пилки з приводом від колеса водяного млина. Продукцію лісопил. млинів широко використовували для внутр. потреб, а також реалізували на зовн. ринках. До серед. 19 ст. виробництво пиломатеріалів здійснювали на примітив.

установках, і лише поодинокі лісопил. заводи були устатковані паровими двигунами та мех. верстатами, зокрема Кременчуц. (нині Полтав. обл.) і Херсонський. Парову енергетику та мех. розпилювання деревини масово почали впроваджувати в 1870–80-х рр. На 1888 у р-нах Дніпров. бас. налічувалось 86 лісопил. підприємств, оснащених паровими двигунами. Ефективність використання парової енергетики в лісопилянні дала поштовх для застосування її в ін. процесах оброблення деревини. Проте, незважаючи на переваги механіз. виробництва, машинне розпилювання залишилось лише додатком до ручного способу виробництва, осн. масу пиломатеріалів, столяр. виробів і деталей для будівництва виготовляли вручну. Широкий розвиток мало кустарне виробництво. Найбільшими центрами лісопиляння були Херсон, Київ, Одеса, Кременчук.

1913 на укр. землях, які входили до складу Рос. імперії, діяло 274 лісопил.-деревооброб. підприємства. Вони виробляли понад 1,4 млн м³ пиломатеріалів і 40 тис. м³ фанери. У Галичині, Прикарпатті, Закарпатті та на Буковині, де лісопиляння та деревооброблення є одними з гол. галузей промисловості, перед 1-ю світ. війною працювало понад 180 лісопил.-деревооброб. підприємств. У результаті руйнувань, завданих під час 1-ї світової війни та воєн. дій 1918–20, випуск продукції Д. п. різко зменшився. 1921, порівняно з довоєн. роками, у Рад. Україні випустили лише 16 % пиломатеріалів і менше 2 % фанери. Осн. завданням на першому етапі відбудов. періоду стало введення в дію вцілілих підприємств. У 1930-х рр. розвиток Д. п. був безпосередньо пов'язаний з індустріалізацією країни, зростанням капітал. будівництва, машинобудування, мебл. та ін. галузей промисловості. Осн. увагу керівництво респ. зосереджувало на створенні лісопил.-деревооброб. підприємств, здатних забезпечити весь комплекс робіт — від розпилювання деревини до виготовлення готових виробів. Поряд з реконструкцією і розширенням діючих підприємств, побудовано десятки великих спеціаліз. підприємств, зокрема Харків., Київ., Дніпроп., Тростянець. деревообробні комбінати (ДОКи), Шосткин. завод «Буд-деталь» (обидва — Сум. обл.), Дарниц. фанер. завод (Київ), низку мебл. ф-к і комбінатів. На підприємствах встановлювали сучасне технол. і енергет. устаткування, запроваджували нові форми спеціалізації, комбінування та кооперації, підвищення ступеня оброблення й перероблення дерев. сировини. Створено низку нових виробів — виготовлення буд. деталей, столяр. плит, струганого шпону, відроджено фабричне виробництво меблів. Значно розширились вироб. потужності та сировинна база Д. п. після входження зх.-укр. земель та

Пн. Букови-ни до складу УРСР. У Закарпатті, Прикарпатті та на Буковині лісопилно-деревообробні підприємства здійснювали переважно лісопилення, меншою мірою — виробництво меблів, фанери, паркету та ін. продукції деревооброблення. Пиломатеріали здебільшого йшли на експорт — у Німеччину, Велику Британію, США. У післявоєнні роки введено в дію Костопіл. домобуд. комбінат (Рівнен. обл.), ДОКи у м. Коростень (Житомир. обл.), Івано-Франківську, с. Буштині (нині смт Тячів. р-ну Закарп. обл.), механіз. багаторамні лісопил. заводи в смт Цумань (Ківерців. р-н Волин. обл.), смт Ківерці (нині місто), м. Костопіль, завод буд. деталей у Києві, нові цехи на Київ., Сваляв. і Тересів. комбінатах (обидва — Закарп. обл.). На поч. 1946 працювало 473 великих підприємства, зокрема 198 — лісопильних, 69 — мебл., 5 — фанер., що складало майже 63 % від 1941. У 1947 досягнуто довоєн. рівня випуску пиломатеріалів. Зруйнована Д. п. не забезпечувала у повному обсязі перероблення деревини на пиломатеріали, тому мін-ва та відомства будували власні дрібні лісопилно-деревообробні підприємства, цехи, майстерні, що призвело до розпорошення виробництва та диспропорції між наявними вироб. потужностями і ресурсами деревини. У 1950-х рр. спостерігався прискорений розвиток галузей, які не лише виробляли необхідні матеріали, але й забезпечували рац. використання деревини. 1958 вперше розпочато виробництво деревостружк. (ДСП), 1959 — деревоволокнистих (ДВП) плит. Під впливом НТП виникли та продовжували формуватися нові виробництва, які поступово перетворювались в окремі галузі. У 1960-х рр. Д. п. розвивалась у напрямі концентрації і спеціалізації виробництва, тех. переоснащення підприємств, розвитку виробництва дерев. плит як осн. конструкц. матеріалу для виготовлення меблів і повноцін. заміни пиломатеріалів у буд-ві. Нарощування виробництва ДСП здійснювали за рахунок будівництва нових та реконструкції низки діючих заводів, введення потуж. корпусів на багатьох мебл. ф-ках. На підприємствах були встановлені понад 300 автоматиз., напівавтоматиз. і конвеєр. ліній, оновлено третину устаткування. Основою розвитку Д. п. у 1970–80-х рр. були її інтенсифікація на базі нової техніки та технології, збільшення випуску осн. видів продукції, розширення асортименту та поліпшення якості виробів, комплекс. використання дерев. сировини. Заг. обсяг виробництва продукції за 1970–90 зріс у 2,4 рази. Випереджальними темпами розвивалось виробництво дерев. плит і меблів: випуск ДСП зріс у 3,4, ДВП — 7,9, меблів — 3 рази. Водночас, у зв'язку з дефіцитом дерев. сировини, значно скорочене виробництво пиломатеріалів і фанери. Різні темпи виробництва спричинили певні зміни у галуз. структурі та її

удосконалення.

На ефективність роботи Д. п. у наступ. період вкрай негативно вплинула заг.-екон. криза 1990-х рр. 1998, порівняно з 1990, у 2,5 рази скорочено заг. обсяг виробництва, у 3–6 разів зменшено випуск осн. видів продукції. У 1990-х рр. в Д. п. докорінно змінено форму власності. 2000 на деревооброб. підприємствах колектив. власності виробляли 90 % заг. обсягу галуз. продукції, решту — на підприємствах міжнар. організацій (5 %), держ. (3 %) і приват. (2 %) підприємствах. Кількість малих підприємств складала 3 тис. У сучас. умовах розвиток Д. п. відбувається у напрямі ринк. орієнтації та підвищення ефективності виробництва на основі удосконалення його організації і структури, інтенсифікації і зростання віддачі вироб. потенціалу, переходу на ресурсощадні та маловідходні технології. Пріоритет. напрямом розвитку усієї промисловості є випереджальне зростання вироб-в, продукція яких має підвищений попит і найповніше задовольняє потреби нар. господарства, вимоги ринку. Особливе значення має зміцнення екон. потенціалу, підвищення якості та нарощування виробництва конкурентоспромож. продукції. Проблеми розвитку Д. п. є об'єктом досліджень Укр. НДІ мех. обробки деревини, Укр. інституту з проектування підприємств деревооброб. промисловості, Укр. інституту з проектування меблів і столяр. виробів (усі — Київ), Івано-Фр. проектно-конструктор. технол. інституту та ін. (Див. Табл. 1,2).

Табл. 1. Виробництво основних видів продукції деревообробної промисловості

	1913	1940	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2005
Пиломатеріали (млн м³)	1,4	3,0	6,2	10,5	10,4	7,1	7,4	2,1	2,4
Фанера (тис. м²)	40,0	31,2	45,9	104,1	195,4	173,3	169,0	56,3	173
ДСП (тис. м³, умов.)	–	–	–	47,8	345,0	860,8	1186,1	264,4	1150
ДВП (млн м³, умов.)	–	–	–	2,7	4,5	26,1	35,6	16,7	25
Меблі (% до попереднього періоду)	–	–	104	419	258	179	170	55	322

Табл. 2. Зміни в структурі деревообробної промисловості (за обсягом виробництва, %)

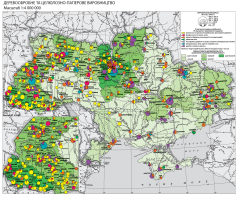
Виробництва	1970	1980	1990	2000	2005
Будівельних деталей і плит на деревній основі	12,2	8,8	10,5	21,8	25,4
Лісопильне	9,9	12,8	14,6	21,4	12,0
Фанерне	2,1	1,3	1,2	3,4	7,1
Дерев'яної тари	11,6	7,1	5,7	0,9	1,7
Меблеве	51,9	61,0	60,7	40,8	46,2
Інші	12,3	9,0	7,3	11,7	7,6
Разом	100	100	100	100	100

Рекомендована література

1. Лес и деревообрабатывающая промышленность Украины. К., 1968;
2. Генсірук С. А., Фурдичко О. І., Бондар В. С. Історія лісівництва в Україні. Л., 1995;
3. Продуктивні сили України: аналіз і короткостроковий прогноз розвитку. Т. 1. К., 1999;
4. Проблеми збалансованого лісокористування в системі сталого розвитку. К., 2005.

В. С. Бондар

Фотоілюстрації

Бібліографічний опис:

Деревообробна промисловість / В. С. Бондар // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2007. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-26069>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).